

فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۵، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۱، صفحات ۱۱۵-۱۳۶

بررسی نگرش جوانان روستایی شهرستان گنبد کاووس نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی

سارا میخت، اصغر باقری، و حسین شعبانعلی فمی*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۴/۳۱ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۷/۳۰

چکیده

بخشی گسترده از جمعیت فعال و جویای کار جامعه را جوانان روستایی تشکیل می‌دهند. بخش کشاورزی با توان فراوان خود دارای شرایط مناسب برای جذب این نیروی عظیم و جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه آنها به مناطق شهری است که خود با مشکل بزرگ اشتغال مواجه‌اند. تحقیق حاضر، با هدف بررسی نگرش جوانان روستایی شهرستان گنبد کاووس نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی، در سال ۱۳۹۰ انجام شده و روش آن پیمایشی از نوع توصیفی - همبستگی، و جامعه آماری آن ۳۹۰۵۷ جوان روستایی شهرستان گنبد کاووس است که از آن میان، ۳۴۷ نفر به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب انتخاب می‌شوند. نتایج نشان می‌دهد که میزان علاقه حدود ۵۴ درصد جوانان روستایی به سکونت در روستا در حد مطلوب است؛ بر اساس نتایج آزمون همبستگی، متغیرهای سن، میزان تحصیلات، میزان علاقه به سکونت در روستا و روحیات کارآفرینانه جوانان روستایی با نگرش آنها رابطه مثبت و معنی‌دار دارند؛ و همچنین، نتایج آزمون‌های مقایسه‌ای حاکی از وجود اختلاف معنی‌دار میان نگرش جوانان مرد و زن و نیز نگرش افراد دارای سابقه و بدون سابقه در راه‌اندازی کسب‌وکار است. تحلیل رگرسیون

* به ترتیب، نویسنده مسئول و دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران (saramokhet@yahoo.com)؛ استادیار دانشکده کشاورزی دانشگاه محقق اردبیلی؛ و دانشیار پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران.

چندگانه نشان می‌دهد که ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان، تحمل ابهام، چالش‌طلبی، عمل‌گرایی و متغیر سن از عوامل مهم تبیین‌کننده در تغییرات متغیر وابسته به‌شمار می‌روند.

کلیدواژه‌ها: جوانان روستایی/ نگرش/ اشتغال جوانان/ بخش کشاورزی/ گنبد کاووس (شهرستان).

* * *

مقدمه و بیان مسئله

پدیده بیکاری و معضلات وابسته بدان در زمان حاضر و آینده به‌مثابه یکی از مسائل و مشکلات اقتصادی و اجتماعی کشور محسوب می‌شود. بخش کشاورزی، به‌دلیل پوشش دادن ۲۳ درصد از جمعیت شاغلان کشور و ارزان بودن هزینه هر واحد شغل در آن، دارای نقشی خاص در حل بحران اشتغال است (شعبانعلی فمی و همکاران، ۱۳۸۶)؛ و بنابراین، به‌مثابه یکی از عمده‌ترین بخش‌های اقتصادی می‌تواند در راستای پیشبرد راهبردهای توسعه و دستیابی به اهداف چشم‌انداز بیست‌ساله کشور، در بسیاری از شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی از جمله کاهش فقر و ایجاد اشتغال بسیار مؤثر واقع شود. در میان بخش‌های اقتصادی، بخش کشاورزی دارای ویژگی‌هایی خاص است که در رابطه با اشتغال و به‌ویژه توزیع درآمد، همواره مورد توجه بوده است، به‌گونه‌ای که ملور^(۱) نزدیک به دوسوم رشد فرصت‌های شغلی را به‌طور مستقیم و غیرمستقیم وابسته بدین بخش می‌داند (سلامی و انصاری، ۱۳۸۸).

مهم‌ترین عامل در توسعه پایدار هر کشوری وجود منابع انسانی کارآمد و شایسته در آن کشور است (Bihis-Tolentino, 1996). بر همین اساس، امروزه، جوانان روستایی بخش عمده جمعیت و نیروی کار جامعه را تشکیل می‌دهند و به‌صورت بازوی کار در بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانواده‌های روستایی نقشی ارزنده دارند (شهبازی، ۱۳۸۴) و سرمایه‌هایی بالقوه در راستای تحول روستاها از وضعیت نامطلوب موجود به وضعیت مطلوب تلقی می‌شوند (Olujide, 2008)؛ اما با توجه به نقش مهم جوانان روستایی در اقتصاد روستایی و کشاورزی جوامع، در کشورهای در حال توسعه، آنها به‌گونه‌ای شایسته مورد توجه برنامه‌ریزان توسعه روستایی و کشاورزی قرار نمی‌گیرند (قدیری، ۱۳۸۳).

جوانی دوره‌ای است که در آن، افراد آرزوها، انتظارات، آرمان‌ها و انرژی زیادی دارند. این مرحله از زندگی، در تصمیم‌گیری افراد جوان برای دستیابی به اشتغال مولد و کار مناسب، از چالش‌های اساسی اجتماعی، ملی و جهانی به‌شمار می‌رود (ILO, 2008: 1)؛ زیرا آنها به‌مثابه بخشی مهم از جمعیت کشور سزاوار بهره‌مندی از امکانات رشد و تعالی‌اند و در قالب نیروی انسانی بالقوه، که در تأمین منابع انسانی سهمی به‌سزا دارند، شایسته‌توجه بیشتری هستند (کلانتری، ۱۳۷۶). توزیع شاغلان استان گلستان در سال‌های ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۵ در میان نقاط شهری و روستایی بیانگر کاهش تعداد شاغلان استان در مناطق روستایی است، به‌گونه‌ای که سهم نقاط روستایی از ۶۰/۵ درصد در ۱۳۷۵ به ۵۳/۳ درصد در ۱۳۸۵ کاهش یافته و در نتیجه، طی این دهه، از میزان اهمیت بخش کشاورزی نیز کاسته شده است؛ بدین ترتیب، سهم این بخش در خلال این سال‌ها از ۴۵/۶ درصد به ۳۱/۸ درصد کاهش یافته، به‌گونه‌ای که تقاضای نیروی کار بخش کشاورزی در مناطق روستایی به‌طور متوسط با نرخ ۰/۵ درصد کاهش یافته و تقاضای نیروی کار در دو بخش دیگر، به‌ترتیب، با نرخ‌های ۷/۴ و ۳/۷ درصد روند افزایشی داشته است (جهاد دانشگاهی استان گلستان، ۱۳۹۰). شهرستان گنبدکاووس با دارا بودن نیروی کار جوان و تحصیل‌کرده که زمینه‌ساز رشد سریع عرضه نیروی کار در سال‌های آتی است و نیز وجود بخش کشاورزی فعال و گسترده، دارای مزیت‌هایی بالقوه برای رشد اقتصادی منطقه است. بر اساس آخرین آمار اطلاعاتی ارائه‌شده، کل جمعیت جوان شهرستان ۷۱۰۸۹ نفر بوده که از آن میان، سهم مناطق روستایی و شهری، به‌ترتیب، ۳۹۰۵۷ و ۳۲۰۳۲ نفر است. نرخ اشتغال کل شهرستان در دو بخش شهری و روستایی، به‌ترتیب، ۴۲ و ۵۸ درصد و نیز نرخ بیکاری دو بخش از بیکاری کل استان، به‌ترتیب، ۱۱/۸ و ۹/۶۴ درصد است. با توجه به پیش‌بینی جمعیت روستایی شهرستان در طول برنامه پنجم توسعه، جمعیت روستایی گنبدکاووس با اختصاص بیشترین سهم روستانشینی استان، دارای نرخ رشد منفی است. بنابراین، با وجود شرایط مستعد کشاورزی، پیش‌بینی روند تحول اشتغال در منطقه، علی‌رغم محدودیت‌های آماری، به‌طور مستقیم از نوسان‌های تولید و بهره‌وری نیروی کار تأثیر می‌پذیرد و در طول

برنامه پنجم توسعه، رشد ارزش افزوده فعالیت‌های مختلف اقتصادی از جمله در بخش کشاورزی از اهداف اشتغال منطقه به‌شمار می‌رود.

در سال‌های اخیر، از یک سو، عواملی چون مهاجرت بی‌رویه جمعیت فعال از روستا به شهر و روند نزولی اشتغال در بخش کشاورزی در تغییر و تحولات اشتغال و بیکاری روستاهای منطقه تأثیر گذاشته‌اند و انتظار می‌رود که این روند در سال‌های برنامه پنجم توسعه شتاب گرفته، شمار شاغلان ساکن در شهر از شاغلان روستایی پیشی گیرد؛ و از سوی دیگر، عواملی از قبیل فضای نامناسب کسب‌وکار، مخاطره بالای اقتصادی و عدم کارآیی نهادهای نظارتی در کنترل نحوه استفاده از وام‌های اعطایی برای پروژه‌های اشتغال‌زا مانع از رشد سرمایه‌گذاری و اشتغال شده و آهنگ افزایش اشتغال در مناطق روستایی را کند کرده است. از این‌رو، هدف کلی تحقیق حاضر بررسی نگرش جوانان روستایی شهرستان گنبدکاووس نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی بوده، که برای تدوین برنامه‌ای صحیح در زمینه توسعه روستاهای منطقه و حل بحران بیکاری جوانان روستایی ضروری است؛ همچنین، اهداف اختصاصی تحقیق نیز عبارت‌اند از: ۱- تعیین ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای جوانان روستایی مورد مطالعه؛ ۲- تعیین ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینانه جوانان روستایی؛ و ۳- تعیین نگرش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی و تعیین نقاط قوت و ضعف این اشتغال از نظر آنها.

پیشینه نظری

بر اساس مطالعه سچتینی و همکاران (Cecchetti et al., 1992)، از نظر جوانان، ثبات و امنیت شغلی و امکان نوآوری و خلاقیت در مشاغل کشاورزی بسیار اندک است. یافته‌های تحقیق مال‌تست و همکاران (Malatest and Associates Ltd., 2002) گویای آن است که فرصت‌های اقتصادی برای جوانان روستایی نسبت به جوانان شهری ناچیز و افزایش زمینه‌های اشتغال برای جوانان روستایی مهم‌ترین عامل برای بهبود زندگی

آنها در روستاست. تحقیق رای (Rye, 2006) نشان داد که توجه به نگرش جوانان روستایی و زمینه‌های وسیع اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، ارتباطی و آمایشی نقشی تعیین‌کننده در درک و فهم توسعه روستایی دارد. بر اساس نتایج مطالعه گیداراکو (Gidarakou, 1999)، نگرش دختران نسبت به ماندن در مشاغل کشاورزی به شدت منفی و در رابطه با کار و محل اقامت نیز گرایش آنها به مهاجرت به مناطق شهری و نیمه‌شهری بوده است، زیرا آنها نقش‌های جدید خود در کشاورزی را مشاغل کم‌درآمد می‌دانند. فری (Ferry, 2006) نظام اجتماعی، خانواده و مدرسه را در ایجاد انگیزه و شرایط فکری لازم برای جذب جوانان روستایی به فعالیت‌های کشاورزی دارای نقشی سازنده می‌داند. اُلوجیده (Olujide, 2008) رابطه‌ای معنی‌دار بین نگرش به اشتغال در بخش کشاورزی و میزان مشارکت جوانان روستایی در زمینه پروژه‌های توسعه روستایی یافت. بر اساس نتایج مطالعه شارما و بهادوری (Sharma and Bhaduri, 2009)، در کشاورزان جوان‌تر و افرادی که نسبت به تفاوت‌های درآمدی بین مزرعه و مشاغل غیرکشاورزی، قیمت‌های سرمزرعه، و نرخ بهره حساسیت نشان می‌دهند، گرایش بالاتری به سمت تحرک شغلی وجود دارد و کشاورزان کوچک و حاشیه‌ای به خروج از این بخش تمایل دارند که احتمالاً به دلیل قابلیت پایین ماندگاری کشاورزی خرده‌پاست. نتایج تحقیق موسایی و عمانی (۱۳۸۹) حاکی از رابطه مثبت و معنی‌دار بین میزان اراضی زیر کشت، مشارکت اجتماعی، درآمد کشاورزی و نگرش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی است. علی‌بیگی (۱۳۸۷) نشان داد که نگرش جوانان روستایی نسبت به شغل کشاورزی چندان مطلوب نیست و تنها متغیر میزان سرمایه مادی خانواده (زمین، دام و ماشین‌های کشاورزی) با نگرش جوانان نسبت به اشتغال کشاورزی رابطه مثبت و معنی‌دار دارد و جوانان دارای خانواده‌هایی با سرمایه مادی بیشتر از نگرش مثبت به شغل کشاورزی برخوردارند. همچنین ارزش شغل کشاورزی، تلاش برانگیزی این شغل، احساس خودکارآمدی در این بخش، عدم احساس فشار از انجام کار و علاقه‌مندی جوانان بدین حرفه و سودمندی آن از ابعاد

نگرشی جوانان نسبت به کشاورزی به شمار می‌رود. ارتیاعی و همکاران (۱۳۹۰) مشارکت اکثر جوانان را در سطح متوسط عنوان کرده‌اند و نگرش به اشتغال کشاورزی، عوامل انگیزشی مؤثر در مشارکت، استفاده از منابع اطلاعاتی و ارتباطی، میزان اراضی زراعی و سن را از تأثیرگذارترین عوامل مشارکت جوانان در توسعه کشاورزی دانسته و از نظر جنسیت و شرکت در آموزش‌های ترویجی نیز تفاوتی معنی‌دار در میزان مشارکت جوانان روستایی در توسعه کشاورزی یافته‌اند.

محدوده مورد مطالعه

شهرستان گنبدکاووس با مساحت ۵۰۷۱ کیلومتر مربع (۲۴/۸۱ درصد مساحت استان) بزرگ‌ترین شهرستان استان گلستان بوده، در بخش شرقی این استان واقع شده است؛ و از شمال به جمهوری ترکمنستان، از غرب به شهرستان‌های علی‌آباد، آق‌قلا و گرگان، از شرق به شهرستان‌های کلالة و مینودشت، و از جنوب به شهرستان‌های آزادشهر و رامیان محدود می‌شود. بر اساس آخرین تقسیمات کشوری در ۱۳۸۸، این شهرستان دارای دو بخش و شش دهستان و ۱۷۲ آبادی دارای سکنه است. جمعیت گنبدکاووس ۲۸۹۶۴۸ نفر بوده که از آن میان، حدود چهل درصد به کشاورزی اشتغال دارند؛ همچنین، ۵۴/۷۴ درصد از جمعیت شهرستان را جمعیت روستایی و ۴۵/۲۶ درصد را جمعیت شهری تشکیل می‌دهد (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۶: ۱۲).

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع توصیفی-همبستگی است و از لحاظ هدف نیز کاربردی به حساب می‌آید. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌ای است که با استفاده از مطالعات شعبانعلی فمی و همکاران (۱۳۸۶)، احمدپور داریانی و عزیزی (۱۳۸۳)، و جلالی (۱۳۸۴) طراحی شده و بر مبنای اهداف، در دو بخش شامل ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای و نگرش جوانان روستایی در مورد حرفه کشاورزی تدوین شده است. بر

اساس تعریف سازمان ملل، قشر جوان شامل کسانی است که در گروه سنی پانزده تا ۲۴ سال قرار دارند. بدین ترتیب، جامعه آماری تحقیق دربرگیرنده ۳۹۰۵۷ جوانان روستایی پانزده تا ۲۴ ساله شهرستان گنبدکاووس و همچنین، محدوده زمانی انجام تحقیق و مرحله میدانی گردآوری داده‌ها آذرماه ۱۳۹۰ بوده است. حجم نمونه، با استفاده از فرمول کوکران (Cochran, 1977)، ۳۴۷ نفر تعیین شده و انتخاب افراد نیز با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای باانتساب متناسب انجام گرفته است.

شهرستان گنبدکاووس از دو بخش مرکزی (دارای چهار دهستان) و داشلی‌برون (دارای دو دهستان) تشکیل شده است. بنابراین، به تناسب تعداد جمعیت، برای روستاهای بخش مرکزی ۸۷ درصد پرسشنامه‌ها اختصاص یافت و در مجموع، هجده روستا (۱۰/۵ درصد از کل روستاهای منطقه) انتخاب شد. به منظور تکمیل پرسشنامه‌ها، با مراجعه به روستاهای منتخب به صورت تصادفی جوانان روستایی انتخاب و تمامی پرسشنامه‌ها تکمیل شدند. روایی محتوایی ابزار تحقیق بر اساس نظرات اساتید گروه مدیریت و توسعه کشاورزی دانشگاه تهران تأیید و برآورد پایایی بخش دوم پرسشنامه نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد، که مقدار آن برای مقیاس نگرش ۰/۷۷ به دست آمد. محاسبات آماری توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم‌افزار SPSS (v.19) انجام شد. در بخش توصیفی از جداول فراوانی، میانگین و انحراف معیار به منظور تعیین ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای جوانان روستایی استفاده به عمل آمد. برای آگاهی از نظرات جوانان روستایی در زمینه حرفه کشاورزی، شانزده گویه طراحی شد و در معرض اظهار نظر پاسخ‌گویان قرار گرفت که نتایج اولویت‌بندی نظر آنها بر اساس ضریب تغییرات در جدول ۲ آمده است. همچنین، برای تعیین اولویت ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینانه جوانان روستایی، شش ویژگی شخصیتی کارآفرینانه شامل شاخص مخاطره‌پذیری با شش گویه، کانون کنترل، نیاز به موفقیت، عمل‌گرایی و تحمل ابهام هر کدام با پنج گویه و چالش‌طلبی با چهار گویه، از طریق طیف لیکرت پنج‌مقوله‌ای (از «کاملاً مخالفم» تا «کاملاً موافقم» در دامنه یک تا پنج) سنجیده و سپس، با جمع نمرات گویه‌های هر شاخص برای هر فرد، مهارت آن فرد در آن شاخص تعیین

شد (جدول ۳). برای بررسی متغیرهای مرتبط با نگرش، از روش‌های آماری مقایسه‌ی میانگین‌ها، ضرایب همبستگی و تحلیل رگرسیون استفاده شده است. برای بررسی مقایسه‌ی میانگین‌های متغیر نگرش با متغیرهای مستقل (جنسیت، وضعیت تأهل و داشتن یا نداشتن سابقه‌ی همکاری در یک کسب‌وکار)، ابتدا نمرات شانزده گویه‌ی نگرشی (در قالب طیف لیکرت) با یکدیگر جمع و بر تعداد گویه‌ها تقسیم و متغیر وابسته‌ی نگرش با مقیاس کمی (شبه‌فاصله‌ای) ایجاد شد. سپس، از آزمون t برای مقایسه‌ی دو گروه مستقل استفاده شد، که نتایج آن در جدول ۵ آمده است. برای تعیین رابطه‌ی نگرش (متغیر وابسته) با برخی متغیرهای مستقل فاصله‌ای - ترتیبی، از ضرایب همبستگی پیرسون و اسپیرمن استفاده شده است. در اینجا، برای بررسی دقیق‌تر ارتباط شش شاخص کارآفرینانه با متغیر وابسته، هر کدام از شاخص‌ها را به همان طریق ایجاد متغیر وابسته که بدان اشاره شد، به صورت متغیرهای کمی درآورده و محاسبه‌ی ضرایب همبستگی را انجام داده‌ایم (جدول ۶). سرانجام، تحلیل رگرسیون چندگانه برای پیش بینی تغییرات متغیر وابسته از طریق متغیرهای مستقل صورت گرفت (جدول ۷).

نتایج و بحث

ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای جوانان روستایی

میانگین سنی پاسخ‌گویان حدود ۲۱/۵ سال بود؛ و از لحاظ جنسیت، حدود ۷۲ درصد آنها پسر و ۲۸ درصد آنها دختر بوده‌اند. از نظر وضعیت تأهل، حدود هفتاد درصد پاسخ‌گویان مجرد بوده‌اند؛ و سطح تحصیلات هشتاد درصد آنها (۲۷۳ نفر) دیپلم تا لیسانس بوده است. میانگین سابقه‌ی کشاورزی جوانان ۵/۵ سال و بر اساس پاسخ‌های ۲۱۱ نفر از پاسخ‌گویان، میانگین سابقه‌ی کشاورزی والدین آنها ۲۳/۳ سال بوده است. میانگین مساحت زمین‌های آبی تحت تملک خانواده‌ی پاسخ‌گویان ۵/۳ هکتار، حداقل آن ۰/۵ هکتار و حداکثر آن ۳۴ هکتار بوده و در مورد اراضی دیم نیز میانگین آن ۹/۵ هکتار، و کمینه و بیشینه‌ی آن، به ترتیب، ۰/۵ و ۶۶ هکتار بوده است.

سنجش میزان علاقه جوانان روستایی به سکونت در روستا

نتایج جدول ۱ حاکی از آن است که حدود ۵۴ درصد پاسخ‌گویان در سطح زیاد و خیلی زیاد به سکونت در روستا علاقه‌مند بوده و ۱۲/۱ درصد آنها نیز علاقه خیلی کم به سکونت در روستا داشته‌اند. با توجه به دامنه نمرات (یک تا پنج)، میانگین نمرات میزان علاقه به سکونت در روستا ($\bar{X}=3/5$) نشان می‌دهد که میزان علاقه جوانان روستایی به سکونت در روستا در سطح متوسط بوده ولی مقدار انحراف معیار ($SD=1/3$) نشان‌دهنده تشتت نظرات آنها نسبت به سکونت در مناطق روستایی است و در این زمینه، چندان اتفاق نظر وجود ندارد.

جدول ۱- نظرات جوانان روستایی در مورد میزان علاقه به سکونت در روستا

متغیر	سطوح تغییر	فراوانی	درصد
میزان علاقه به سکونت در روستا	خیلی کم	۴۲	۱۲/۱
	کم	۲۹	۸/۴
	متوسط	۸۹	۲۵/۶
	زیاد	۹۰	۲۵/۹
	خیلی زیاد	۹۷	۲۸
	جمع	۳۴۷	۱۰۰

دامنه: ۱ (خیلی کم) تا ۵ (خیلی زیاد)؛ میانگین = ۳/۵؛ انحراف معیار = ۱/۳۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق

نگرش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی

همان‌طور که جدول ۲ نشان می‌دهد، از دیدگاه جوانان روستایی، سودآوری بخش کشاورزی و حمایت از کارآفرینی بخش کشاورزی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در انتخاب حرفه کشاورزی و عدم برخورداری از بیمه محصولات از عوامل کاهنده در این زمینه به‌شمار می‌رود. از این‌رو، با توجه به سودآور بودن بخش کشاورزی از نظر جوانان و اینکه این بخش نسبت به سایر بخش‌ها بیشتر تحت تأثیر مخاطرات جوی محیط بوده و نیاز به حمایت‌های بیشتری از سوی دولت‌مردان دارد، باید برنامه‌ریزان

اشتغال جوانان روستایی با حمایت‌هایی از قبیل بیمه محصولات کشاورزی و نیز حمایت‌های مالی و سرمایه‌ای از کارآفرینی و کارآفرینان موفق این بخش، زمینه‌های اشتغال مولد جوانان روستایی در بخش کشاورزی را مهیا سازند؛ زیرا اشتغال مولد در بخش‌های کشاورزی، دامپروری، صنعت، و مانند آن نیاز جامعه به تولید را برآورده می‌سازد و در واقع، اشتغال مولد به رفاه اجتماعی می‌انجامد و در نتیجه، جامعه مرفه‌تر حاضر می‌شود تن به هر گونه تحمیلی بدهد (غنیمی فرد، ۱۳۸۰).

جدول ۲- اولویت بندی نگرش جوانان روستایی نسبت به حرفه کشاورزی (n=۳۴۷)

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	نگرش نسبت به کشاورزی
۵	۰/۳۰۲	۱/۱۶	۳/۸۳	کشاورزی راهی برای اشتغال مولد
۳	۰/۲۸۷	۱/۱۰	۳/۸۳	درآمدزایی با حمایت از کارآفرینی کشاورزی
۱	۰/۲۸۶	۱/۰۹	۳/۸۱	سودآوری زیاد بخش کشاورزی
۶	۰/۳۱۳	۱/۲۲	۳/۹۰	جلوگیری از بیکاری و مهاجرت به شهر
۷	۰/۳۲۴	۱/۱۶	۳/۵۸	مهیا کردن اشتغال جوانان روستایی
۱۲	۰/۳۶۱	۱/۳۳	۳/۶۸	زمینه اشتغال زیاد با برنامه‌ریزی صحیح
۱۴	۰/۳۸۱	۱/۲۴	۳/۲۵	تجربه کم جوانان در کارآفرینی کشاورزی*
۸	۰/۳۲۹	۱/۲۳	۳/۷۴	حیطه تصمیم‌گیری وسیع در کشاورزی
۴	۰/۲۹۶	۱/۱۱	۳/۷۵	تسهیلات دولتی ناچیز*
۱۵	۰/۳۸۴	۱/۲۱	۳/۱۵	عدم حصول نتیجه در مواجهه با خشکسالی* علوم انسانی و مطالعات اجتماعی
۲	۰/۲۸۷	۱/۱۱	۳/۸۷	عدم برخورداری کشاورزان از بیمه محصول*
۱۱	۰/۳۵۵	۱/۲۰	۳/۳۸	توانایی کم کشاورز برای پرداخت هزینه‌ها*
۱۳	۰/۳۷۵	۱/۱۶	۳/۰۹	پیگیری‌های زیاد ادارات دولتی برای راه‌اندازی کسب‌وکار*
۱۶	۰/۳۹۰	۱/۱۷	۳/۰۰	درآمد ناچیز سال‌های اولیه راه‌اندازی*
۱۰	۰/۳۵۳	۱/۱۲	۳/۱۷	زمان‌بر بودن حصول نتیجه از راه‌اندازی حرفه کشاورزی*
۹	۰/۳۳۰	۱/۲۳	۳/۷۳	مهیا کردن اشتغال برای سایر افراد خانواده

مقیاس: کاملاً مخالفم=۱، مخالفم=۲، نظری ندارم=۳، موافقم=۴، کاملاً موافقم=۵ * گویه‌ها منفی و کدبندی در

جهت عکس مقیاس

منبع: یافته‌های تحقیق

اولویت‌بندی ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان روستایی

همان‌طور که در بخش‌های پیشین اشاره شد، ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان با استفاده از شش شاخص مندرج در جدول ۳ سنجیده شد. با توجه به نتایج، بیشترین میزان ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان روستایی، به‌ترتیب، در شاخص عمل‌گرایی، کانون کنترل، نیاز به موفقیت، تحمل ابهام، مخاطره‌پذیری و چالش‌طلبی بوده است؛ یعنی، سطح عمل‌گرایی و کانون کنترل جوانان روستایی گنبدکاووس بالاتر از مخاطره‌پذیری و چالش‌طلبی آنهاست.

معمولاً افراد عمل‌گرا اهل کارند و وقتی تصمیم به عمل می‌گیرند، بلافاصله و در اولین فرصت ممکن آن را اجرا می‌کنند. افراد دارای کانون کنترل نیز وقایع پیش‌آمده برای خود را معلول رفتار خویش می‌دانند (شعبانعلی فمی و همکاران، ۱۳۸۶). بر اساس الگوی لوج و فرانک^(۲) که برای آزمودن نیت و قصد کارآفرینی ارائه شده است، نتیجه تحقیق روی ۵۱۲ نفر از دانشجویان رشته مهندسی دانشگاه MIT مشخص کرد که ویژگی فردی (مخاطره‌پذیری و کنترل درونی) به‌طور غیرمستقیم بر نگرش دانشجویان اثر مثبت می‌گذارد و نگرش نیز دارای اثر مستقیم و مثبت بر قصد کارآفرینی افراد است (امیری و مرادی، ۱۳۸۷: ۵۰).

جدول ۳- ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان روستایی

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	مهارت کارآفرینانه
۱	۰/۱۲۴	۰/۵۴۲	۴/۳۵	عمل‌گرایی
۲	۰/۱۶۹	۰/۷۰۰	۴/۱۵	کانون کنترل
۳	۰/۱۸۳	۰/۷۴۰	۴/۰۵	نیاز به موفقیت
۴	۰/۱۸۵	۰/۶۹۹	۳/۷۷	تحمل ابهام*
۵	۰/۲۰۲	۰/۷۳۰	۳/۶۱	مخاطره‌پذیری
۶	۰/۲۰۶	۰/۷۵۶	۳/۶۶	چالش‌طلبی

* کذبندی گویه‌ها در جهت عکس مقیاس

منبع: یافته‌های تحقیق

دیدگاه جوانان روستایی در مورد اشتغال به حرفه کشاورزی

یکی از اهداف تحقیق حاضر بررسی نقاط قوت و ضعف اشتغال کشاورزی از دیدگاه جوانان روستایی بوده که بدین منظور، سؤالی باز در همین زمینه پرسیده شد؛ و بعد از ارائه دیدگاه‌ها، فراوانی و درصد فراوانی هر کدام از آنها مشخص شد. بر اساس جدول ۴، از دیدگاه بیش از نیمی از پاسخ‌گویان (۵۳/۳ درصد)، نقاط قوت اشتغال به کشاورزی مواردی از قبیل ایجاد اشتغال و جلوگیری از مهاجرت، مهارت کافی و تحصیل کرده بودن جوانان بوده و نقاط ضعف اشتغال به حرفه کشاورزی نیز از دیدگاه ۴۴/۳ درصد از پاسخ‌گویان مواردی از قبیل کمبود اعتبارات، عدم حمایت مسئولان و کمبود منابع تولیدی در بخش کشاورزی بوده است.

جدول ۴- نقاط قوت و ضعف اشتغال کشاورزی از دیدگاه جوانان روستایی

نقاط ضعف اشتغال کشاورزی	فراوانی درصد	نقاط قوت اشتغال کشاورزی	فراوانی درصد
کمبود اعتبارات و عدم حمایت مسئولان	۸۵	ایجاد اشتغال و جلوگیری از مهاجرت	۲۷/۱
کمبود منابع تولیدی در بخش کشاورزی	۵۴	مهارت کافی و تحصیل کرده بودن جوانان	۱۷/۲
مخاطره‌پذیری حرفه کشاورزی	۳۶	علاقه به کشاورزی به دلیل روستازاده بودن	۱۱/۵
عدم پشتکار و تجربه کافی جوانان	۳۵	شرایط محیطی مساعد در روستاها	۱۱/۱
علاقه به اشتغال در زمینه‌های دیگر	۲۳	درآمدزایی و سودآوری	۷/۴
نبود مراکز آموزشی و فناوری پیشرفته	۲۲	برآورده کردن نیازهای کشاورزی	۷
سودآوری کم و پرزحمت بودن	۱۷	وجود مهارت در جوانان	۵/۵
خشکسالی و نبود آب کافی	۱۱	سودآوری در صورت وجود صنایع تبدیلی	۳/۵
عدم ارتباط بین مروجان و کشاورزان	۹	عدم وابستگی به تولیدات کشورهای دیگر	۲/۹
عدم رقابت با سرمایه‌داران	۸	یکی بودن محل کار و زندگی	۲/۶
تعلق امکانات در دست نسل قدیمی	۷	جمع	۲/۲
وجود بیکاری فصلی	۲		۰/۶
مسافت زیاد بین روستا و شهر	۲		۰/۶
کمبود استخدام دولتی در کشاورزی	۱		۰/۴
ناتوانی در صنعتی کردن کشاورزی	۱		۰/۴
جمع	۳۱۳		۱۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق

مقایسه میانگین بین نگرش جوانان روستایی با متغیرهای مستقل

برای بررسی مقایسه میانگین متغیرهایی که در روش تحقیق بدانها اشاره شد، از آزمون t مستقل استفاده شده است. بر اساس نتایج جدول ۵، بین میانگین نگرش جوانان مرد و زن و نگرش افراد دارای سابقه کار و بدون سابقه کار، نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی، اختلاف معنی دار وجود دارد، به گونه‌ای که نگرش مردان نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی دارای میانگین بیشتر ($\bar{X}=3/113$) در مقایسه با زنان ($\bar{X}=2/803$) است. بنابراین، می‌توان گفت که نگرش مردان نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی مساعدتر از زنان است؛ همچنین، افرادی که سابقه راه‌اندازی کسب‌وکاری را داشتند، در مقایسه با دیگران، از نگرشی مثبت به اشتغال در این بخش برخوردارند. اما نتایج نشان می‌دهد که بین میانگین نگرش گروه‌های دوگانه افراد متأهل و مجرد نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی اختلاف معنی دار وجود ندارد.

جدول ۵- نتایج مقایسه میانگین نگرش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی بر اساس متغیرهای مستقل

متغیر وابسته	متغیر مستقل	طبقات	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	T	معنی‌داری
نگرش	جنسیت	مرد	۲۴۹	۳/۱۱۳	۰/۷۴۳	۳/۵۵۸**	۰/۰۰۰
		زن	۹۸	۲/۸۰۳	۰/۶۹۴		
نگرش	وضعیت تاهل	مجرد	۲۳۸	۳/۰۱۶	۰/۷۲۱	-۰/۳۳۹	۰/۷۳۵
		متاهل	۱۰۹	۳/۰۴۵	۰/۷۹۰		
نگرش	اقدام قبلی به راه اندازی کسب‌وکار	بلی	۶۳	۳/۲۱۱	۰/۷۷۶	۲/۲۰۱*	۰/۰۲۸
		خیر	۲۷۵	۲/۹۸۳	۰/۷۳۴		

* معنی‌داری در سطح پنج درصد ** معنی‌داری در سطح یک درصد

منبع: یافته‌های تحقیق

تحلیل روابط بین متغیرهای تحقیق

همان‌طور که در بخش‌های پیشین بیان شد، برای انجام آزمون همبستگی میان متغیرهای مورد مطالعه، با توجه به نوع مقیاس متغیرهای مورد بررسی، از ضرایب همبستگی

اسپیرمن و پیرسون استفاده شده است. بر اساس نتایج تحلیل همبستگی، رابطه متغیرهای سن، علاقه به سکونت در روستا، و ویژگی‌های شخصی کارآفرینانه با نگرش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی در سطح ۰/۰۱ معنی دار بوده اما متغیر میزان تحصیلات با نگرش در سطح ۰/۰۵ معنی دار بوده است. این نتیجه با یافته‌های سایر محققان (ارتیاعی و همکاران، ۱۳۹۰؛ علی‌بیگی، ۱۳۸۷؛ عمانی، ۱۳۸۷؛ Little, 2001) همخوانی دارد. بنابراین، با توجه به نتایج به دست آمده، لازم است با برگزاری دوره‌های آموزشی کارآفرینی، به تقویت ویژگی‌های شخصی کارآفرینانه از جمله مخاطره‌پذیری و عمل‌گرایی در جوانان روستایی اهتمام شود تا از این رهگذر، آنها بهتر با محیط‌های روستایی خو گرفته، برای راه‌اندازی کسب‌وکار در بخش کشاورزی روستاها آماده شوند؛ و بدین ترتیب، با توسعه فعالیت‌های اقتصادی در محیط‌های روستایی، به کاهش مهاجرت و کاستن از تقاضا برای مشاغل شهری کمک شود.

جدول ۶- بررسی رابطه متغیرهای تحقیق با نگرش نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی

متغیر	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
سن	۰/۱۸۰	۰/۰۰۱**
میزان تحصیلات***	۰/۱۳۸	۰/۰۱۴*
سابقه کشاورزی خود	۰/۱۸۴	۰/۰۵۷
سابقه کشاورزی والدین	۰/۱۲۷	۰/۰۷۹
میزان اراضی آبی	-۰/۰۳۹	۰/۶۸۰
میزان اراضی دیم	-۰/۰۴۰	۰/۶۰۴
علاقه به سکونت در روستا***	۰/۱۴۹	۰/۰۰۸**
مخاطره‌پذیری**	۰/۲۵۹	۰/۰۰۰**
نیاز به موفقیت**	۰/۲۳۶	۰/۰۰۰**
عمل‌گرایی**	۰/۲۳۰	۰/۰۰۰**
تحمل ابهام**	۰/۳۳۹	۰/۰۰۰**
کانون کنترل**	۰/۲۷۰	۰/۰۰۰**
چالش‌طلبی**	۰/۲۸۰	۰/۰۰۰**

* معنی‌داری در سطح ۰/۰۵ ** معنی‌داری در سطح ۰/۰۱ *** ضریب همبستگی اسپیرمن

منبع: یافته‌های تحقیق

تبیین عوامل مؤثر بر نگرش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی

برای تبیین عوامل مؤثر بر نگرش، از تحلیل رگرسیون گام به گام استفاده شده و نتایج نشان داده است که پس از ورود کلیه متغیرهای مستقل در معادله رگرسیونی و محاسبه معنی دار بودن هر متغیر، چهار متغیر تحمل ابهام، چالش طلبی، عمل گرایی و سن تبیین کننده بیست درصد از تغییرات متغیر وابسته است (جدول ۷)؛ به دیگر سخن، هشتاد درصد از نوسانها مربوط به اثرات سایر عواملی است که در تحقیق حاضر، بررسی نشده اند. با توجه به پیشینه تحقیق و متغیرهای انتخاب شده در تحقیق حاضر، می توان گفت که به احتمال قوی، متغیرهایی جزئی تر و شخصی تر در نگرش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی تأثیر گذارند، که با انجام پژوهش هایی با ماهیت کمی - کیفی بهتر، می توان به تبیین این عوامل دست یافت. با توجه به نتایج جدول ۷، می توان معادله زیر را به دست آورد:

$$Y = \text{Constant} + b_1(X_1) + b_2(X_2) + b_3(X_3) + b_4(X_4)$$

$$Y = 11/948 + 1/277 (X_1) + 0/573 (X_2) + 0/566 (X_3) + 0/544 (X_4)$$

برای تعیین اهمیت و نقش متغیرهای مستقل در پیش گویی معادله رگرسیون از مقادیر بتا استفاده شده و از آنجا که مقادیر بتا استاندارد شده است، می توان از طریق آنها در مورد اهمیت نسبی متغیرها قضاوت کرد. بنابراین، می توان گفت که متغیر ویژگی کارآفرینی تحمل ابهام، در مقایسه با سایر متغیرها، سهم و نقش بیشتری در پیش گویی متغیر نگرش نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی دارد؛ زیرا یک واحد تغییر در انحراف معیار آن باعث می شود که انحراف معیار متغیر وابسته به اندازه ۰/۲۹۱ تغییر کند.

جدول ۷- تبیین عوامل مؤثر بر نگرش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی

متغیر مستقل	B	Beta	t	Sig.	R	R ²
عرض از مبدأ	۱۱/۹۴۸	۲/۲۳۸	۰/۰۲۶		
تحمل ابهام (X۱)	۱/۲۷۷	۰/۲۹۱	۵/۹۴۰	۰/۰۰۰	۰/۳۲۴	۰/۱۰۵
چالش طلبی (X۲)	۰/۵۷۳	۰/۱۸۱	۳/۵۸۷	۰/۰۰۰	۰/۳۹۴	۰/۱۵۵
عمل‌گرایی (X۳)	۰/۵۶۶	۰/۱۶۷	۳/۳۲۱	۰/۰۰۱	۰/۴۲۹	۰/۱۸۴
سن (X۴)	۰/۵۴۴	۰/۱۲۴	۲/۵۵۰	۰/۰۱۱	۰/۴۴۶	۰/۲۰۰

Sig.=۰/۰۰۰ F=۲۱/۲۸۳

منبع: یافته‌های تحقیق

نتیجه‌گیری

براساس یافته‌های تحقیق، میزان علاقه حدود هشتاد درصد از جوانان روستایی به سکونت در روستا در سطح متوسط و بالاتر است. در سنجش ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینانه مشخص شد که اکثر جوانان روستایی دارای عمل‌گرایی بالاتر بوده، از چالش طلبی کمتر نسبت به سایر ویژگی‌های شخصیتی برخوردارند. در تحقیقی مشابه، پورسینا و همکاران (۱۳۸۹) سطح بلندپروازی جوانان روستایی را بالاتر از سطح کم‌توقعی و ساده‌زیستی آنها دانستند. نتایج بررسی نگرش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی تا حدودی با یافته‌های مطالعات سچتینی و همکاران (Cecchetti et al., 1992) و مالانست و همکاران (Malatest and Associates Ltd., 2002) همخوانی دارد. از این رو، باید برنامه‌ریزان بخش کشاورزی، با حمایت‌های مؤثر از این بخش، سودآوری آن را افزایش دهند و عدم اطمینان جوانان به آینده شغلی خود در این بخش را به حداقل برسانند تا جوانان از روی میل، رغبت و علاقه واقعی به گزینش این شغل اقدام کرده، رضایت شغلی داشته باشند. در بررسی نقاط قوت و ضعف اشتغال در بخش کشاورزی، جوانان مهم‌ترین نقاط قوت را اشتغال‌زایی و کاهش مهاجرت، مهارت و تحصیل کرده بودن آنها دانسته‌اند. در مطالعه علی‌بیگی (۱۳۸۷) نیز تلاش برانگیزی و

احساس خودکارآمدی در شغل کشاورزی از ابعاد نگرش جوانان نسبت بدین شغل عنوان شده است. همچنین، از دیدگاه جوانان، کمبود اعتبارات و عدم حمایت مسئولان و نیز کمبود منابع تولید در بخش کشاورزی از نقاط ضعف اشتغال کشاورزی بوده، که همسو با نتایج تحقیق مالاتست و همکاران (Malatest and Associates Ltd., 2002) است. بنابراین، بر مسئولان بخش کشاورزی است که با اعطای تسهیلات ویژه این بخش به جوانان روستایی، باعث افزایش فرصت‌های اشتغال آنها شده، زمینه‌های کاهش مهاجرت آنها از روستاها را فراهم سازند. از عوامل نگرش مساعد جوانان مرد نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی را می‌توان بر خورداری آنها از امکانات و منابع تولیدی بیشتر دانست و از این روست که برای مقابله با مخاطره‌های احتمالی در این بخش، آنها بیشتر به دنبال یافتن روش‌های مقابله‌اند. بنابراین، برای افزایش آگاهی جوانان، لازم است آموزش دوره‌ای مقابله با این‌گونه مسائل برای آنها برگزار شود. همچنین، جوانانی که پیش‌تر سابقه راه‌اندازی کسب‌وکاری را داشته‌اند، از نگرش مطلوب‌تر نسبت به کار در بخش کشاورزی برخوردار بودند، که با یافته‌های مطالعات ایمانی جاجرمی و پوررجب میاندوآب (۱۳۹۰) در زمینه بررسی ویژگی‌های مهارتی دهیاران همسوست. در واقع، جوانان نیز به دلیل جوانی و اعتماد به نفس بالاتر برآمده از تجارب کسب‌وکارهای پیشین، از احساس توانایی غلبه بر مشکلات و تمایل بیشتر به کار در محیط روستا برخوردارند. بنابراین، ایجاد فرصت‌های لازم برای جوانان در زمینه راه‌اندازی کسب‌وکار، دستیابی به اشتغال مولد و کار مناسب از ضروریات به‌شمار می‌رود.

پیشنهادها

در راستای اجرایی شدن برخی از مهم‌ترین سیاست‌های ایجاد اشتغال در منطقه گنبدکاووس و همچنین، بهبود نگرش جوانان روستایی نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی، پیشنهادهایی به شرح زیر ارائه می‌شود:

- ۱- با توجه به تأثیر ویژگی‌های شخصیتی تحمل ابهام، چالش‌طلبی و عمل‌گرایی بر نگرش جوانان روستایی و نیز وجود رابطه مثبت و معنی‌دار میان این ویژگی‌ها و نگرش آنها، و با توجه به مهم‌ترین عوامل مؤثر بر نگرش جوانان روستایی، پیشنهاد می‌شود که در سطح منطقه، دوره‌های آموزش کارآفرینی کشاورزی برگزار شود و حمایت‌های مؤثر از کارآفرینان صورت گیرد؛ زیرا سبب پرورش کارآفرینان در بخش کشاورزی شده، نگرش جوانان را برای فعالیت در این بخش بهبود می‌بخشد. از این‌رو، با امکان کار مولد در مناطق روستایی، یکی از سیاست‌های اقتصادی منطقه‌ای برای توسعه اشتغال که توسعه روستایی و کاهش شکاف در سطح رفاه شهر و روستاست، عملی خواهد شد؛
- ۲- با توجه به وجود رابطه مثبت بین میزان تحصیلات و نگرش جوانان نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی و بر اساس مهم‌ترین نقاط ضعف اشتغال در این بخش از نظر جوانان، پیشنهاد می‌شود که دولت منابع تولیدی (زمین، سرمایه به‌صورت وام و تسهیلات، و مواردی از این دست) و اجرای طرح‌های اشتغال‌زا و سودآور را که از سیاست‌های مناسب برای توسعه اشتغال است، با شرایط ویژه به جوانان روستایی واگذار کند تا با افزایش اشتغال قشر جوان و تحصیل‌کرده روستایی و کاهش مهاجرت آنها، نرخ بیکاری منطقه کاهش یابد؛
- ۳- با توجه به وجود رابطه مثبت و معنی‌دار بین علاقه به سکونت در روستا و نگرش نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی و نیز تأثیرگذاری سابقه راه‌اندازی کسب‌وکار بر میزان نگرش، پیشنهاد می‌شود که به‌منظور اجرای سیاست‌های فعال دارای ارتباط مستقیم با بازار کار، دوره‌های فنی و حرفه‌ای در روستاها به‌صورت آموزش مجدد جوانان بیکار و کمک به آنها در یافتن شغلی متناسب با محیط برگزار شود؛ زیرا علاوه بر ایجاد اشتغال، سبب تنوع‌بخشی به اقتصاد روستایی منطقه نیز خواهد شد؛ و

۴- با توجه به نگرش منفی جوانان زن نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی، که چه بسا به عدم اختصاص اعتبارات کافی به صندوق حمایت از مشاغل زنان روستایی منطقه و عدم توجه به نیاز آموزشی آنها در این گونه مشاغل بازگردد، پیشنهاد می شود که سازمان های ذی ربط برای ایجاد نگرش مثبت در زنان جوان روستایی، به عنوان همسران و مادران آینده جوامع روستایی و بخشی از تصمیم گیرندگان خانواده های روستایی، تمهیداتی جدی در این زمینه بیندیشند، که از آن جمله می توان به اجرای برخی از سیاست های غیرفعال بازار کار مانند سیاست پرداخت یارانه بدین قشر کم درآمد به منظور کاهش نابرابری جنسیتی در روستاها و فراهم سازی فرصت های تحصیل و کار برای آنها در راستای اجرای سیاست تنظیم خانواده (کاهش میزان زاد و ولد) اشاره کرد.

یادداشت ها

1. Mellor, J. W.

2. Luthje and Franke

منابع

- احمدپور داریانی، محمود و عزیزی، محمود. (۱۳۸۳)، *کارآفرینی*. تهران: مؤسسه فرهنگی و انتشاراتی محراب قلم.
- ارتیاعی، فاطمه؛ چیدری، محمد؛ و جعفری، محمد (۱۳۹۰)، «عوامل تأثیرگذار بر مشارکت جوانان روستایی در زمینه توسعه کشاورزی (مطالعه موردی: شهرستان کرمانشاه)». *پژوهش های روستایی*، سال ۲، شماره ۳، صص ۵۵-۷۳.
- امیری، علی نقی و مرادی، یزدان (۱۳۸۷)، «نگرش های کارآفرینانه دانشجویان و موانع آن». *فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی*، سال ۱۴، شماره ۳، صص ۴۵-۶۷.
- ایمانی جاجرمی، حسین و پوررجب میاندوآب، پیمان (۱۳۹۰)، «بررسی و سنجش ویژگی های کارآفرینی دهیاران و تأثیر مهارت های فنی و حرفه ای بر آن». *توسعه روستایی*، سال ۳، شماره ۲، صص ۱۰۸-۱۲۶.
- پورسینا، مهرناز؛ چیدری، محمد؛ فرج الله حسینی، سیدجمال؛ و طهماسبی، مریم (۱۳۸۹)، «عوامل مؤثر بر میزان انگیزه جوانان روستایی برای اشتغال به حرفه کشاورزی: مطالعه

- موردی روستاهای شهرستان کلاردشت». *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۱۳، شماره ۳، صص ۳۱-۴۹.
- جلالی، خداکرم (۱۳۸۴)، «نقش اشتغال در توسعه». *فصلنامه نظام‌مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی*، سال ۳، شماره ۹.
- جهاد دانشگاهی استان گلستان (۱۳۹۰)، «مطالعات جمعیت، نیروی انسانی، اشتغال و بیکاری». بخش اول از *طرح تهیه اسناد توسعه اشتغال و سرمایه‌گذاری استان گلستان* (ویراست ۳، روزآمد ۱۲/۰۹/۱۳۹۰). گرگان: جهاد دانشگاهی استان گلستان.
- سلامی، حبیب‌اله و انصاری، وحیده (۱۳۸۸)، «نقش بخش کشاورزی و زیربخش‌های آن در بین بخش‌های اقتصادی کشور از نظر پتانسیل ایجاد اشتغال و کاهش نابرابری در توزیع درآمد». *مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، سال ۴۰، شماره ۳، صص ۵-۱.
- شعبانعلی فمی، حسین؛ اسدی، علی؛ و چوپچیان، شهلا (۱۳۸۶)، *آشنایی با شیوه‌های خوداشتغالی*. تهران: دانشگاه پیام نور.
- شهبازی، اسماعیل (۱۳۸۴)، *توسعه و ترویج روستایی*. تهران: دانشگاه تهران.
- علی‌بیگی، امیرحسین (۱۳۸۷)، «جوانان روستایی شهرستان کرمانشاه و چالش انتخاب شغل کشاورزی». *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۱۱، شماره ۱، صص ۵۹-۷۶.
- عمانی، احمدرضا (۱۳۸۷)، «شناسایی ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و زراعی مؤثر بر نگرش جوانان روستایی شهرستان شوشتر جهت اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی». *گامی در جهت توسعه پایدار، اولین همایش ملی مدیریت و توسعه کشاورزی پایدار در ایران، شوشتر (۱۳۸۷/۱۱/۱)*. شوشتر: مؤسسه عالی علمی و پژوهشی سیمای دانش.
- غنیمی‌فرد، هادی (۱۳۸۰)، «اشتغال مولد چیست؟». *نشریه ابرار اقتصادی*، ۱۳۸۰/۱/۲۱.
- قدیری، محمد (۱۳۸۳)، *عوامل مؤثر بر نگرش جوانان روستایی شهرستان اصفهان در زمینه اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد توسعه روستایی. تهران: واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی.
- کلانتری، عیسی (۱۳۷۶)، «مصاحبه». *نشریه جوانان روستا*. سال ۱، شماره ۱.
- مرکز آمار ایران (۱۳۸۶)، *سرشماری عمومی نفوس و مسکن: نتایج کلی استان گلستان*. تهران: مرکز آمار ایران.
- موسایی، محسن و عمانی، احمدرضا (۱۳۸۹)، «عوامل مؤثر بر نگرش جوانان روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد نسبت به اشتغال در بخش کشاورزی». *پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی*، سال ۳، شماره ۲، صص ۳۷-۵۰.

- Bihis-Tolentino, J. (1996), "Institutional strengthening and programme management related to rural youth programmes". Issue Papers: *Expert Consultation on Extension Rural Youth Programmes and Sustainable Development, December 29, 2011*. Rome: FAO. Available on: <http://www.fao.org/docrep/w1765e/w1765e0d.htm>.
- Cecchetti, C. L.; Sommer, R.; and Leising, J. G. (1992), "Australian students' perceptions of agricultural careers". *Journal of Agricultural Education*, Vol. 33, No. 1, pp. 30-36.
- Cochran, W. G. (1977), *Sampling Techniques*. New York: John Wiley and Sons.
- Ferry, N. M. (2006), "Factors influencing career choices of adolescents and young adults in rural Pennsylvania". *Journal of Extension*, Vol. 44, No. 3, pp. 36-40.
- Gidakou, I. (1999), "Young women's attitudes towards agriculture and women's new roles in the Greek countryside: a first approach". *Journal of Rural Studies*, Vol. 15, No. 2, pp. 147-158.
- ILO (2008), "Youth employment: breaking gender barriers for young women and men". Available on: http://www.ilo.org/gender/Events/Campaign2008-2009/WCMS_097842/lang--en/index.htm.
- Little, J. (2001), *Gender and Rural Geography*. London: Person.
- Malatest, R. A. and Associates Ltd. (2002), "Rural youth migration: exploring the reality behind the myths (rural youth phase II)". Atlantic Canada Opportunities Agency. December 31, 2011. Available on: <http://www.publications.gc.ca/collections/Collection/A22-272-2002E.pdf>.
- Olujide, M. G. (2008), "Attitude of youth towards rural youth projects in Lagos state, Nigeria". Available on: www.krepublishers.com/2008/JSS-17-2-163-08-586. Retrieved at: January 03, 2012.

Rye, J. F. (2006), "Rural youth's images of the rural". *Journal of Rural Studies*, Vol. 22, No. 4, pp. 409-421.

Sharma, Amrita and Bhaduri, Anik (2009), "The 'tipping point' in Indian agriculture: understanding the withdrawal of the Indian rural youth". *Asian Journal of Agriculture and Development*, Vol. 6, No. 1.

